

ԱՐՀԱՄԱՐՀԱՆՔ ՊՈՒԼԵՏՐԻԱՅ

ԱՌ ՓՈԿԱՍ ԿԱՅՍՐ

Ի վատագգի եւ յաննշան արեւնէ սերեալ Փոկասայ, եւ նննգաւոր դաւաճանութեամբք եւեթ բարձրացեալ 'ի գահ կայսերական, ի յագուրդ փառասէր կրիցն՝ տայ սպանանել զօրինաւոր կայսրն իւր զՄօրիկ Հայկազն եւ զհամօրէն զորդիս նորին: Այլ յետ ոչ սակաւուց 'ի վերայ հասանէ զի մագապուր ի կոտորածէն կեայ դեռ եւս ուստր մի (Հերակլիոս) Մօրկայ. տագնապի յոյժ ընդ այս, եւ կամելով իմն յապահովի կացուցանել զգահ իւր եւ զորդւոյն իւրոյ զՄարտիանու, հնարի հարսն ածել վերջնոյս զՊուլքերիա՝ զդուստր կայսերն Մօրկայ, զոր չկարէ ի հաւան ածել: (ամբ 610 Թ. Ք.):

ՓՈԿԱՍ, ՊՈՒԼԵՏՐԻԱ

Փոկաս

Հուսկ ուրեմն, տիկին, հարկ է անձնատուր քեզ լինել.
Պետութեանս օգուտք, քաւ, ոչ եւս յապաղել հանդուրժեն.
Կայսերըս նա խընդրէ. և առ 'ի քէն և յորդույս՝
Կամք են տեսանել ինձ ըզժընունդըս նոցուն.
Ոչ մեծ ինչ անշուշտ երախտագէտ քոց պարտուց
Պահանջս համարիցիս՝ թէ 'նդ բարեգութ վաստակոց,
Զորս անդուստ 'ի փափկիկ մանկութենէդ մատուցի,
Իբր 'ի վարձըս կամիցիմ այսօր և քեզ կամակար՝
Զառ յինէն շնորհաձիր զընծայս՝ յօժար ընդունել:
Ըստուերածս ինչ վեհաշուք զարմից անգամ ոչ ածեն
Արքունին թագ և որդեակն իմ, գեր փառաց համբարամ:
Միւս անգամ եւս այնքանի յետ հրածեշտիցդ աւասիկ
Ընծայեմ զայնս. այլ քեզ յուշ՝ անաստութեան ոչ տարայց,
Զի մեղմով կամ թէ ուժգին՝ կամքս 'ի կատար եկեսցեն:
Կալ ահեղ զիս իբր ըզտէր կամ իբր ըզհայր սիրելի.
Զի թէ դեռ եւս ատելի վէս խրոխտանացըդ զըտայց,
Որ սիրոյդ ոչ պատահէն՝ զքեզ նըւաճել գիտասցէ:

Պուլքերիա

Պանծալի յանձանձանացդ՝ հըռչակելոցդ այդքանի,
Ի խնամըս մանկութեան աւուրցս, համակ մատուցի
Զտրիտուր փոխարինին՝ երախտաշնորհ հատուցմամբ,

ի կամելս անդ հեղութեամբ եւթ անձին պաշտպանել,
 Յորչափ յիս աղատութեան կամաց թողեալ էր ընտիր,
 Այլ զի զբուռն հնարից հուսկ ձեռն ինձ առ ի սաստ արկանի,
 Հարկ անձին վարկայց և ես մերկանալ զմիտս ակն յայտնի,
 Ի հանդէս գալ անիրաւ սըրտմըտութեանդ ախոյեան,
 Եւ խօսել առ բըռնաւորդ իմ իբրեւ դուստըր կայսեր:
 Թէ զայս իմ զօյոտել խորհուրդք մըտացդ երկնէին,
 Իբր ընծայս արժանայարդ ինձ ըզպարգեսդ ընդունել,
 Հարկ էր հնարիմաց քեզ պատրանօք արուեստից
 Գողանալ յինէն՝ Մօրկայ լինել ինձ դուստըր և Պուլքեր:
 Իսկ այն զինչ արդեօք պարգևքն՝ յոյց քեզ հրաժեշտս են զար-
 քորդիդ համայն, ասես, ինձ և ըզթագդ ընծայել. [մանք.
 Ե՛հ, և ո՞ր իցեն ընծայքդ այդ, յորոց մին իմ իսկ է,
 Իսկ միւսն ինձ անարժան՝ զի առ ի քէն է ելեալ.
 Հիասքանչ՝ կալ ի վերայ առատութեանդ ոչ կարեմ.
 Պարգևս անուանեմ՝ զոր պարտք են տալ քեզ ի դուստ,
 Եւ ի տալէ ըզնոյն առ իս՝ հնարիս անդէն քեզ շորթել,
 Ի կամելէ անդ նովիմք ընդ իս զորդիդ պըսակել:
 Կամիս զի հարսանիքս, յոր սահմանել զիս ժըպրհիս,
 Օժտաբեր չըբոյ անուանց կայսրութեան յազգ քո լիցի,
 Եւ զանգուծ բըռնաւորդ, զյափըշտակողդ վատշըւէր՝
 Կայսր իրաւապանծ ցուցցէ ու արդար իշխեցորդ:
 Ե՛հ, մի ածեր թափեր զայրացելոյ՝ նդդէմ ոգւոյս՝
 Յիս եւթ ի կոտորած իմոցս համայն զանխայելդ:
 Քաղցրութիւնդ այդ պատիր, սին երևոյթըդ սիրոյ՝
 Ծընունդ աշխարհավար մըտաց են, քան զըթուլեան.
 Մոսկ շահուց ակընկալիք անդուստ գործել զայն ետուն,
 Զի յօգուտ եւթ վարել քեզ՝ յիս ըզկեանս իմ թողեր.
 Եւ ահիւ տաճնապեալ զվաղութեան գահէդ անկայուն՝
 Առ ունել զայն ամրապինդ՝ խընդրես բազմել ինձ յայնմիկ,
 Երկիւղիւղ իջանելոյ անտի՝ հանես զիս ի նոյն:
 Արդ ծանխի՞ զՊուլքերիս, զակընկալիսդ հատ յինէն:
 Գիտեմ՝ իմ են գահոյքդ այդ, յոր բազմեալ կաս այժմիկ,
 Իմ՝ զամենսին անդ տեսանել է՝ նդ ոտիւք.
 Այլ զի դեռ ևս յարեն՝ ծնողիս ներկեալ զայն հայիմ,
 Քան ինձ հաճելի՝ չե՛ ի քոյոււրդ սըրբեալ.
 Մահ քոյին, զոր ուխտիւք խընդրեմ՝ կանխել վաղահաս,
 Սանդուղք են միայն՝ նդ որ ամբառնալ կամիցիմ:
 Օն, ծանիր արդ որպիսի եմ և լինել ըզմանամ.
 Կալցի այլ ոք իբր ահեղ զքեզ տէր կամ հայր սիրելի.
 Պուլքերիայ սիրտ բարձրախոհ, նըկնութեան գեր ի վերոյ:

Ոչ զըզուել կարէ զդահիճ արեան իւր, ոչ երկընչել:

Փոկաս

Սանձ սըրտմըտութեանս եդի լըռել մինչ իսպառ,
Հայել ցոր վայր յանդուգըն խոխտութիւնդ արշաւէ.
Տեսի՛ զոր զեղծանէ զքեզ և տայ զիս անարգել,
Այլ դեռ է յիս բաւական սէր՝ ՚ի զգօն միտս հրաւիրել
Քաւ, մի գրեցես կապտեալ իմ՝ զայս մականս ՚ի հօրէդ,
Եւ կամ հարկ ինչ՝ յանվրկանդ ունել զաջոյդ զօրավիգն.
Ահ՝ ամբ են արդ քրսան՝ զիշխեմ, և ոչ քն իշխեմ.
Իրաւունք ընտրութեան զիս ՚ի գահոյս ամբարձին,
Նոքին և ըզկենաց Մօրկայ վախճան կընքեցին.
Եւ զըսպանդն այն՝ զոր յօգուտ պետութեանս հարկ էր գործել,
Տըխրալից և բըռնադատ սըրտիւ շնորհել յանձն առի:
Այլ զի հնար ինձ լիցի զիշխանականն իրաւունս,
Ի տոհմն նորա դարձուցանել վերրստին,
Իմովանըն գուն եդի փըրկել ըզզուտորը նորին,
Եւ համբուն անկարօտ չըքոյ անուանց և օժտից,
Մասըն քեզ բարւոյ, յորմէ թափուր կայր, հանեմ:

Պռնչք երիս

Ուտոհմիկ հարիւրապետըզ մետական ջոկատուն,
Ընտրեալդ ՚ի ջուլիւր վաշտէ յուկամ մոլեկոց,
Ժըպրհիցնս յանդըզնաբար դեռ առաջի իմ՝ պանծալ՝
Նախնեացն իմ իրաւանց լինել արդար իշխեցող:
Ում չիք այլ ինչ արժանիք կայսրութեան, քաւ յեղերանց,
Որում հեշտ զըտաւ ՚ի սպանդ իւր վարել զիմս համօրէն,
Սուրբ, եհէ, համարի զանձն ՚ի սեաւ ոճիր մեղանաց,
Ջըսպանումըն նոցին գրելով յօգուտ պետութեան.
Եւ որ ևս իցէն՝ և ինձ իսկ անբասիր զայն կարծէ:
Այլ զն լուր դու, լուր աղէ ՚ի պատրանաց զքեզ թափել.
Գիտա՛ զի խռովայոյզ եթէ ստամբակ ինչ վըրդովք
Ջիրաւունս ընտրութեանց յափըշտակեալ կորգեցին,
Այլ օրէնք ժառանգական էին առ մեզ աթոռոյ,
Եւ կալաւ զայն Մաւրիկ՝ իբրև փեսայ Տիբեբի՛,
Ի վերջնոյս՝ Թէոդոսի Մեծին սերունդ պայազատ,
Անդր իսկ յիրաւունս նոստանդիանու ժամանէ:
Եւ այնքան ինձ լինէր ուրեմըն սիրտ անարի...

1. Զուր ամ Ժայն թագաւորել Փոկասայ՝ աւանդէ մեզ պատմութիւնն:

2. Կայսերն Տիբեբի Բ, որ մեռաւ յամին 583:

Փոկուս

Քաջ ուրեմն, եթէ կամիս՝ ահա 'ի քեզ վերըստին
 Յանձն զիրաւունքս զայդ առնեմ՝ կայսրութեան .
 Եւ շնորհեմ իսկ խրոխտութեանդ առ 'ի յանցանս ինձ գրեւ
 Զարդիւնրս յարեգործ համայն իմոցս հանդիսից .
 Գողջիւրդ զի առ քեզ դարձուցանեմ զայն անդրէն ,
 Ասա զի քաղցրութեամբ ըզքեզ զըզուել կամիցիմ ,
 Հաշտ ընդ իս ըզքոյոցդ ունել զոգիս վրէժխընդիդ .
 Յաւել զինչ այլ կամիցիս , իմ իմիք հնար լինիցի
 Զմր ինչ պէտ մարթանօք հայթայթանաց՝ տալ առ քեզ
 իրաւունս ատելութեանդ կամ փոփոգանքս ցաւոց ,
 Ի վերջին ճիգն ապաստան՝ մոլեգնութեանդ իսկ տարայց ,
 Զոր 'ի սիրտ քո վառէ արիւնաներկդ այդ պատկեր :
 Այլ զինչ աղէ որդւոյս իցէ 'ի վնաս քեզ գործեալ .
 Ի յորրանս անդ դատաւոր նա կամ դահճն ոք արդեօք
 Տոհմայնոց քոց առ յինէն կոտորելոց կարգեցաւ :
 Այնքան լաւութիւնք իւր՝ սըխրալիք աշխարհի ,
 Ոչ լի արժանիս առ կայսրութիւն ընծայեն ,
 Եկաց յոյս ակընկալեաց՝ զոր ոչ յարդիւնս ինձ հասոյց ,
 Եւ տեսաւ ընդ երկնիւք քան զինքն իշխան գերազանց :

Պռշտք երկա

Յետ մարդախոշոշ կոտորածի տոհմայնոցս ,
 Յորում ոչ ապրեցուցեր ինձ զհայր , ըզմայր և զեղբայր ,
 Ես արդար ժառանգորդ նոցին զորդիդ արարից ,
 Ամրապնդ ըզքահայս դահճի նոցուն գործեցից :
 Քա՛ւ , մի լիցի . թէ յիս սիրտ մեծախոհ ցայն կարծես՝
 Զորդւոյդ լաւութիւնս զատել 'ի քոց եղբրանց ,
 Մ'ն գտն և դու զընծայսդ , և պարգևեա ինձ այսօր
 Կամ զորդիդ 'ի մականէն սոսկ , կամ զմականն 'ի յորդւոյդ :
 Խորհեաց քաջ . զի թէ քեզ գրեցես 'ի մեծ նախատինս՝
 Յանձն 'ի ձեռն կընոջ ուրուք առնել զկայսրութիւնն ,
 Տեսցես հուպ ընդ հսւպ յայնմիկ ըզլաւագոյն պայազատ .
 Ապրեալ 'ի զայրութիցդ երկինք շնորհեն ինձ զեղբայր .
 Հերակլէս , ասեն , առ դուրս ահա հասեալ երևի .
 Բըռնաւորդ , էջ 'ի գահէդ , էջ , տմու տեղի տեառըն քում :

Պ. ԿՈՌՆԷՅԸ . Հերակլիոս :

Քարգմն. Հ. ԱՅԵԱՍ ՏԻՌՈՅԵԱՆ